

Στα στέφανα της κόρης του

Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Ο ποιητής

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1940. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, παρακολούθησε μαθήματα θεάτρου στην Αθήνα και ειδικεύτηκε σε θέματα ραδιοφωνίας στο Μόναχο. Εργάστηκε ως φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση και για τρεις δεκαετίες στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, απ' όπου αφυπηρέτησε ως Διευθυντής Ραδιοφωνίας.

Μεγάλο μέρος της ποίησής του απηχεί στην τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. Ο ίδιος είναι ένας από τους πρόσφυγες, μια και το χωριό στο οποίο μεγάλωσε, βρίσκεται στην κατεχόμενη Κύπρο. Από το 1961 εξέδωσε δώδεκα ποιητικές συλλογές και βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών, το ελληνικό και το κυπριακό κράτος και από φορείς της Κύπρου, της Ελλάδας και του εξωτερικού. Η δουλειά του έχει μεταφραστεί σε αρκετές γλώσσες και αποτέλεσε αντικείμενο πολλών αφιερωμάτων και μελετών. Ζει στη Λευκωσία.

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης «ζωογονεί την μαρασμένη και ασθενούσα νεοελληνική Ποίηση. Της ξαναδίνει με το πρέπον δέος το μεγάλο της ηθικό θεμέλιο, έναν νέο και σφριγηλόν Ουμανισμό». Πολλοί κριτικοί έχουν εκφραστεί θετικά για το έργο του ποιητή.

Σύμφωνα με τον Γιώργο Κεχαγιόγλου, «ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης έχει περάσει, από καιρό, το κατώφλι του καλού ποιητή. Έχει, επίσης, κατακτήσει μία από αδιαφιλονίκητες πρώτες θέσεις ανάμεσα στους ποιητές της γενιάς του και όλου του ελληνισμού. Και δεν θα πούμε τίποτε το τολμηρό ή αναπόδεικτο, αν δεχτούμε, με ανεπιφύλακτη συγκίνηση, ευγνωμοσύνη και αίσθημα δικαιοσύνης, ότι η 'Αμμόχωστος Βασιλεύουσα' είναι το αρτιότερο ελληνικό βιβλίο του 1982».

Σύμφωνα με τον Ευριπίδη Γαραντούδη, «η προ πολλού κατακτημένη και υψηλή αισθητική αξία της ποίησης του Χαραλαμπίδη τον αναδεικνύει σε έναν από τους σημαντικότερους Έλληνες ποιητές της μεταπολεμικής και μεταπολιτευτικής περιόδου».

Ο ομότεχνός του Ντίνος Χριστιανόπουλος σε συνέντευξή του δήλωσε γι' αυτόν: «θαυμάζω πολύ έναν Κύπριο ποιητή, τον Κυριάκο Χαραλαμπίδη. Πρόκειται για μεγάλο ποιητή!».

Το ποίημα ανήκει στη βραβευμένη από την Ακαδημία Αθηνών συλλογή Θόλος (1989), τα ποιήματα της οποίας είναι εμπνευσμένα από τη δοκιμασία της Κύπρου και ειδικότερα από το δράμα των αγνοουμένων μετά την τουρκική εισβολή το καλοκαίρι του 1974.

Χαρακτηριστικά της ποιήσής του

Ο Χαραλαμπίδης έχει επηρεαστεί από τον Καβάφη, το Σεφέρη αλλά και το Δ. Σολωμό ως προς τη χρήση της ιστορίας και του μύθου στην ποίησή του. Στα ποιήματά του είναι έντονη και χωρίς προσπάθεια συγκάλυψης η διακειμενικότητα, η «συνομιλία» του ποιητή με ξένα κείμενα

- Το ποιητικό του έργο χαρακτηρίζεται από την **επιγραμματικότητα** και την **ειρωνεία**.
- Στην ωριμότερη ποίησή του **πηγή έμπνευσής του αποτελεί η ιστορία ως συλλογική εμπειρία**.
- Εκτός από την ιστορία πηγή έμπνευσής του είναι ο **μύθος** και γενικά ο **λαϊκός πολιτισμός**.
- Πολλά ποιήματα του έχουν **αφηγηματικό χαρακτήρα**, είναι σαν **μικρές ιστορίες**, κάποτε με έντονη **δραματικότητα** και ζωνρό διάλογο.
- Στο έργο του αφθονούν τα **υπερρεαλιστικά στοιχεία** του **ελεύθερου συνειρμού**, του **ονείρου** και των **αλληγορικών εικόνων**.
- Η γλώσσα του είναι η **ελληνική** στη **διαχρονία** της. Δε διστάζει να αντλήσει και να χρησιμοποιήσει **λέξεις από όλες τις περιόδους**, αρχαία, βυζαντινή, λόγια, εκκλησιαστική, **κυπριακή ιδιωματική**, παράλληλα με την **κυρίαρχη**, και **ευκίνητη δημοτική**, ενώ συχνά καταφεύγει στα **λογοπαίγνια**.

Θέμα

Η **φανταστική παρουσία ενός αγνοούμενου Κύπριου στην τελετή του στεφανώματος της κόρης του**. Πίσω όμως από την παρουσίαση ενός χαρούμενου γεγονότος κρύβεται το **κυπριακό δράμα**. Ο ποιητής **καταγγέλλει** με έμμεσο τρόπο την **τουρκική εισβολή του 1974** και τις **συνέπειές** της και ιδιαίτερα την **τραγική πτυχή των αγνοουμένων**.

Λχοδιασμός - Ερμηνεία

Ο τίτλος του ποιήματος με το κτητικό «του» εισάγει αμέσως το κύριο πρόσωπο του ποιήματος που είναι ο πατέρας. Το κέντρο βάρους φαίνεται πως θα πέσει σ' αυτόν και τούτο γίνεται εύκολα κατανοητό αν φανταστούμε τον τίτλο χωρίς το κτητικό «του».

Το ποίημα χωρίζεται από τον ίδιο τον ποιητή με ενδιάμεσα τυπογραφικά κενά σε πέντε ενότητες.

Ενότητα α΄

Είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν
και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.

Με το πρώτο «είχε» του πρώτου στίχου δε φαίνεται αμέσως σε ποιον αναφέρεται. Ποιος είχε; Στο δεύτερο στίχο όμως αυτό ξεκαθαρίζει. Η κόρη είχε **μεγάλη περιουσία στα κατεχόμενα** και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής αιχμάλωτο - αγνοούμενο.

Στο ποίημα ο γάμος αποτελεί τον πυρήνα του ποιητικού μύθου. Στην ουσία όμως είναι το πρόσχημα για να προβληθεί ο νεκρός αγνοούμενος πατέρας και η τύχη του.

Ενότητα β΄

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.

Ένας μόνο στίχος αποτελεί την ενότητα αυτή σαν να θέλει να δείξει ο ποιητής ότι δεν είναι αυτό που έχει σημασία. Το νόημα του στίχου επικεντρώνεται **αμφίσημα** σε μια κυρίως λέξη: **«ευτυχώς»**. Από τη μια είναι σαν να **σχολιάζει το πλήθος** λέγοντας: Ναι, έχασε την περιουσία και τον πατέρα της η κοπέλα, ευτυχώς όμως παντρεύεται ένα καλό παιδί. Από την άλλη όμως ίσως να **εκστομίζεται με πικρή ειρωνεία από τον ποιητή**: Μπορεί να υπάρξει «ευτυχώς» μέσα στην τραγικότητα της προσφυγιάς και της άδηλης τύχης του πατέρα;

Ενότητα γ΄

Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της.
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.
Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία του.

Καθώς η αφήγηση περνά στα γεγονότα του γάμου, έχουμε συνάμα κι ένα **πέρασμα στο εξωλογικό στοιχείο** με την **εμφάνιση του αγνοούμενου πατέρα** στην εκκλησία. Ο αγνοούμενος πατέρας εισέρχεται από το νάρθηκα του ναού, στέκεται πίσω από μια κολώνα και καμαρώνει την κόρη του.

Η **έλευση του πατέρα** αποτελεί το κεντρικό σημείο του ποιήματος και **αναδεικνύει όλη την τραγικότητα της κατάστασης**. Ο άδικος χαμός του από την ωμή βιαιότητα του τουρκικού στρατού, του **στέρψε όχι μόνο το δικαίωμα στη ζωή, αλλά και το δικαίωμα να βρεθεί στις χαρές του παιδιού του** και να δει τη συνέχεια της οικογένειάς του. Η στιγμή του γάμου της κόρης του, η στιγμή που ως πατέρας θα εμπιστευόταν το παιδί του στα χέρια του συζύγου της και **θα βίωνε όλη τη χαρά και την υπερηφάνεια που του αναλογούσε ύστερα από όλες τις έγνοιες και τις θυσίες για να μεγαλώσει το παιδί του, του αφαιρέθηκε με τον πιο βίαιο και αναίσχυντο τρόπο**.

Εδώ η **τραγικότητα** είναι εμφανής: αυτός που θα έπρεπε να είναι ανάμεσα στους πρωταγωνιστές του μυστηρίου, είναι **αγνοημένος** και **περιφρονημένος**. Εμφανής ακόμα είναι και η **τραγική ειρωνεία** αφού εμείς γνωρίζουμε, είμαστε αυτόπτες μάρτυρες της παρουσίας του πατέρα, η **κόρη όμως την αγνοεί**.

Εντούτοις, ο «αγνοούμενος» πατέρας, **χάρη στη δύναμη της πατρικής αγάπης**, χάρη στη δύναμη της αγάπης αυτής που μοιάζει **ικανή να αντιστρέψει ακόμη και το ανέκκλητο του θανάτου**, έρχεται στην εκκλησία, έστω και στα κρυφά, έστω και δίνοντας την εντύπωση του **«πλίθιου του χωριού»**, προκειμένου να βρεθεί στην πιο ευτυχισμένη μέρα της ζωής του παιδιού του.

Ό, τι του στέρψαν οι Τούρκοι, ο πατέρας το διεκδικεί με τον πιο απρόσμενο τρόπο, αποδεικνύοντας πως τίποτε και κανείς δεν μπορεί να τον αποτρέψει από το ν' αντικρίσει με τα μάτια του τη χαρά της κόρης του και να αισθανθεί μαζί της τη βαθιά ευτυχία της.

Έτσι, κρυμμένος πίσω από την κολώνα, σκουπίζει με το μανίκι το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ. Εδώ με το **σχήμα υπαλλαγής** – ξεσκισμένο και φτωχό λογικά είναι το μανίκι και όχι το δάκρυ – **αποδίδονται στο δάκρυ επίθετα που θα έπρεπε να προσδιορίζουν τη λέξη μανίκι**. Με τον τρόπο αυτό, όμως, γίνονται με **μεγαλύτερη ενάργεια σαφή τα συναισθήματα του πατέρα**, καθώς **όπως φθαρμένα είναι τα ρούχα και η όψη του, έτσι βεβηλωμένη και ξεσκισμένη είναι κι η ψυχή του**. Ο αδικοχαμένος πατέρας, που οι δικοί του τον νομίζουν για ζωντανό, **δεν έχει πια τη δυνατότητα να βρίσκεται κοντά στους δικούς του και να ζήσει μαζί τους τις χαρές τους κι αυτό του προκαλεί ανείπωτη οδύνη**.

Όπως είναι πίσω από την κολώνα με τα ξεσκισμένα και φτωχικά του ρούχα – **αυτά που φορούσε τη μέρα της εισβολής, αυτά που φορούσε όταν οι Τούρκοι τον πέταξαν σε κάποιον ομαδικό τάφο** – κανείς από τους συγγενείς του δεν τον αναγνωρίζει, ενώ βλέποντάς τον κιόλας να δακρύζει θαρρούν πως είναι ο χαζός του χωριού και δεν του δίνουν καμία σημασία.

Αυτή είναι και η εκτενέστερη ενότητα, γιατί ακριβώς εδώ θα προβληθεί η εμφάνιση και η δράση του αγνοούμενου πατέρα. **Η είσοδος του πατέρα από το νάρθηκα τονίζει την περιθωριακή του παρουσία, δυναμωμένη και από το κρυφά**.

Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι στον πρώτο στίχο της ενότητας αυτής ο ποιητής χρησιμοποιεί τη λέξη **«τελετή»** και όχι τη λέξη **«τέλεση»**, όπως θα ανέμενε κανείς για το γεγονός του γάμου. Αυτό γίνεται όχι μόνο για λόγους ρυθμού αλλά γιατί η λέξη **τελετή** οδηγεί ομοιχητικά στη λέξη **«τελευτή»** (= θάνατος). **Αυτός ο γάμος είναι, λοιπόν, μια γιορταστική εκδήλωση που γειτονεύει με το θάνατο μέσα από την παρουσία του νεκρού πατέρα**.

Ενότητα δ΄

**Τελειώνει ο γάμος, και να χαιρέστε τα στέφανα.
Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.**

Με το τέλος του γάμου, ακολουθεί ο παραδοσιακός χαιρετισμός των νεόνυμφων, το μοίρασμα των κουφέτων και των γλυκισμάτων, και φυσικά η αποχώρηση όλων των καλεσμένων, που ο καθένας παίρνει το αυτοκίνητό του για να γυρίσει σπίτι του και να συνεχίσει τη ζωή του.

Η παρουσία του πατέρα κράτησε οκτώ στίχους. Το τέλος του γάμου, οι ευχές, οι χαιρετισμοί, τα κεράσματα, η αναχώρηση των καλεσμένων, όλα αυτά **μόνο τρεις στίχους**. Όχι μόνο γιατί δε χρειάζονται στον ποιητή, δεν ήταν αυτά ο στόχος του, αλλά και για **να δείξει τη σχετική αδιαφορία των ξένων που παρίστανται τυπικά, χωρίς καμιά συναισθηματική συμμετοχή, λόγω κοινωνικής υποχρέωσης και τήρησης του εθιμοτυπικού στοιχείου** και που βιάζονται να τελειώσουν και να φύγουν. Ο γάμος εδώ παρουσιάζεται απλά ως ένα κοινωνικό γεγονός. Η συναισθηματική συμμετοχή των άλλων προσώπων – νύφη, γαμπρός, καλεσμένοι – δεν περιγράφεται καθόλου. Η συμμετοχή τους περιγράφεται ως προς την κοινωνική και τυπική – εθιμοτυπική της πλευρά ⇒ **χαιρετούν το ζευγάρι, παίρνουν κ ουφέτα και λουκούμια.**

Τραγική φιγούρα, όμως, ο στοργικός πατέρας που φεύγει από την εκκλησία, όχι για να γυρίσει σπίτι του, αλλά **για να πάρει και πάλι τη θέση του στο χώμα**, πέρα από την **Πράσινη Γραμμή**, στα κατεχόμενα εδάφη.

Οι εικόνες διαδέχονται γοργά, με ασύνδετο σχήμα, η μια την άλλη. Ακόμα και η ευχή «**Να χαιρέστε τα στέφανα**» συνδέεται απευθείας με την περιγραφή, μέρος κι αυτή του ασύνδετου σχήματος.

Ενότητα ε΄

**Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός
στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα.**

Το επίθετο **στοργικός** με το οποίο ανοίγει η ενότητα αυτή, όχι μόνο **ακυρώνει την αίσθηση του θανάτου** αλλά και **τονίζει την αντίθεση ανάμεσα στα συναισθήματα του πατέρα και στα συναισθήματα των ξένων**. Εκείνοι βιαστικοί, αφού παρέστησαν τυπικά, μπαίνουν στα αυτοκίνητά τους και φεύγουν. Ο πατέρας αποχωρεί πεζός, αργά αργά και σκυφτός προς εντελώς αντίθετη κατεύθυνση. Περνά την Πράσινη γραμμή, που διαχωρίζει το κατεχόμενο από το ελεύθερο τμήμα της Κύπρου, και **παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα**.

Η καταληκτική αυτή στροφή του ποιήματος αποκαλύπτει για πρώτη φορά πως **ο πατέρας, που με συγκίνηση είχε μόλις παρακολουθήσει το γάμο της κόρης του, είναι νεκρός και βρίσκεται θαμμένος στα κατεχόμενα εδάφη**, και φυσικά δεν είναι αιχμάλωτος στα «**βάρη της Ανατολής**» όπως πιστεύουν οι δικοί του. **Είναι θαμμένος δίπλα τους, κοντά τους.**

Η **αντίφαση** ανάμεσα στο τι πιστεύει η οικογένειά του σχετικά με την τύχη του «αγνοούμενου» πατέρα και στο πού πραγματικά βρίσκεται, αποτελεί ένα **δραματικό σχόλιο του ποιητή σχετικά με την πείσμονα απροθυμία της τουρκικής πλευράς να παραδεχτεί τις βαναυσότητες του στρατού της.**

Οι οικογένειες 1.619 αγνοούμενων Ελληνοκυπρίων βασανίστηκαν για χρόνια μη γνωρίζοντας που βρίσκονται και αν ζουν οι δικοί τους άνθρωποι. Η υπόθεση πως οι αγνοούμενοι στάλθηκαν ως **αιχμάλωτοι στα ενδότερα της Τουρκίας** υπήρξε **προφανώς αναληθής**, καθώς όλα τα στοιχεία υποδηλώνουν – όπως άλλωστε επισημαίνει κι ο ποιητής – πως οι άνθρωποι αυτοί έχουν θανατωθεί κι έχουν ταφεί στα κατεχόμενα εδάφη.

Ακόμη και σήμερα πολλοί Κύπριοι δεν έχουν λάβει μια θετική απάντηση σχετικά με τη μοίρα των δικών τους και **οι εκκλήσεις τους στην Τουρκική κυβέρνηση προσκρούουν σε μια απάνθρωπη σιωπή, που φανερώνει όχι μόνο ενοχή, αλλά και έλλειψη στοιχειώδους σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.**

Ο ποιητής κατορθώνει, χωρίς μελοδραματισμούς, να αναδείξει τις τραγικές συνέπειες της εισβολής τόσο σε προσωπικό επίπεδο, καθώς χιλιάδες άνθρωποι θανατώθηκαν και χιλιάδες οικογένειες γνώρισαν τον πόνο της απώλειας, όσο και σε εθνικό και πολιτικό επίπεδο τη θρασυδειλη στάση της τουρκικής πλευράς, που όχι μόνο αποσιώπησε τις δολοφονίες των Κύπριων αιχμαλώτων, αλλά αρνήθηκε κιόλας οποιαδήποτε συνδρομή για την επίλυση του ζητήματος των αγνοουμένων.

Μέσα από την προσωπική ιστορία της κοπέλας, η οποία παραμένει σκοπίμως ανώνυμη, καθώς στο πρόσωπό της καθρεφτίζεται ο πόνος χιλιάδων ανθρώπων, ο ποιητής κατορθώνει να συνοψίσει **πάμπολλες παρόμοιες ιστορίες Ελληνοκύπριων που πέρασαν τα χρόνια τους με τον διπλό πόνο της απώλειας και της άγνοιας.**

Αν και οι περισσότεροι άνθρωποι εστιάζουν την προσοχή τους στο γεγονός της εισβολής και της παράνομης κατοχής μεγάλου μέρους του νησιού, **ο ποιητής επιχειρεί να τονίσει και τις πιο προσωπικές πτυχές του κυπριακού δράματος.** Επιχειρεί να αναδείξει τον πόνο των ανθρώπων που δεν έμαθαν ποτέ που βρίσκονται τα αγνοούμενα μέλη της οικογένειάς τους, **φέροντας στην επιφάνεια ένα ζήτημα που δεν έλαβε ποτέ σε διεθνές επίπεδο τη δέουσα προσοχή.**

Τέλος, κεντρική θέση λαμβάνουν και τα αισθήματα των ίδιων των ανθρώπων που χάθηκαν την περίοδο της τουρκικής εισβολής, οι οποίοι έπεσαν θύματα του βάνουσου τουρκικού επεκτατισμού, χάνοντας το δικαίωμα στη ζωή και στα άπειρα μικρά και μεγάλα γεγονότα που είχαν ακόμη να ζήσουν.

Γενικά Σχόδια

Η αντίφαση ανάμεσα στο δεύτερο και τον τελευταίο στίχο

Ο δεύτερος στίχος **αφήνει να νοηθεί ότι ο πατέρας είναι ένας από τους αγνοούμενους**, γεγονός που γεννά κάποια **αισιοδοξία** ότι πιθανόν να βρίσκεται στη ζωή. Ο τελευταίος στίχος μας **αιφνιδιάζει** με την **τραγική αποκάλυψη** ότι ο αγνοούμενος πατέρας είναι νεκρός.

Με την αντίφαση αυτή ο ποιητής:

- δείχνει το **μέγεθος του δράματος** που ζουν οι **συγγενείς των αγνοουμένων**, οι οποίοι δε γνωρίζουν αν οι αγνοούμενοι άνθρωποι τους είναι ζωντανοί ή νεκροί. Ζουν με την ελπίδα ότι είναι ζωντανοί, μη μπορώντας να δεχτούν ότι πολύ πιθανόν να είναι νεκροί.
- **προκαλεί έκπληξη στον αναγνώστη** με την αποκάλυψη ότι ο αγνοούμενος πατέρας είναι νεκρός, κάνοντάς τον έτσι να νιώσει **μεγαλύτερη συγκίνηση** και να αντιληφθεί ακόμα περισσότερο το δράμα που βιώνουν οι συγγενείς των αγνοουμένων.

Η παρουσία του πατέρα - το εξωλογικό στοιχείο

Στο ποίημα κυριαρχεί το **υπερβατικό - εξωλογικό στοιχείο**. Σαφής και άμεση είναι η διασύνδεση του ποιήματος με την παραλογή **«Του νεκρού αδελφού»**. Και τα δύο στηρίζονται στην ιδέα της προσωρινής έγερσης του νεκρού από τον τάφο και της επανόδου του στη ζωή. Στην περίπτωση του νεκρού αδελφού, για να εκπληρώσει τον όρκο του ενώ στην περίπτωση του πατέρα για να παρευρεθεί σε ένα καθοριστικό για τη ζωή της κόρης του γεγονός, το γάμο της.

Η παρουσία του πατέρα στο γάμο

Η παρουσία του πατέρα στο γάμο **συννοδεύεται με το στοιχείο της έκπληξης**. Αρχικά ο αναγνώστης **αιφνιδιάζεται** από την **παρουσία του αγνοούμενου πατέρα** και τη συναισθηματική συμμετοχή του στο γάμο. Η απορία του για την παρουσία λύνεται μέσα από μια **δεύτερη αποκάλυψη**, πιο **αιφνιδιαστική** αυτή τη φορά, ότι **ο πατέρας είναι νεκρός και βγήκε από το μνήμα του** για να παραστεί στο γάμο της κόρης του.

Η **εμφάνιση του αγνοούμενου πατέρα προκαλεί συγκίνηση** την οποία κορυφώνει η αποκάλυψη ότι είναι νεκρός. Από την άλλη **εντείνεται η τραγικότητα αυτής της αποκάλυψης** γιατί, καθώς η ζωή συνεχίζεται με τις χαρές και τις λύπες της, ο πατέρας ξεχνιέται και κανένας δε θα μάθει ποτέ ότι είναι νεκρός, ούτε καν πού βρίσκεται το μνήμα του.

Η παρουσία του πατέρα στο γάμο

- δείχνει τις **τραγικές συνέπειες** που άφησε στις **οικογένειες των αγνοουμένων** η απώλεια των αγαπημένων τους, την **αβεβαιότητα** στην οποία ζουν και τη **στέρση της παρουσίας τους σε σημαντικές στιγμές** της ζωής τους.
- αποτελεί μια **εικόνα γεμάτη στοργή και τρυφερότητα** που έρχεται σε αντίθεση με την **τουρκική θηριωδία**.

Ο ποιητής καταφεύγει στο εξωλογικό στοιχείο της νεκρανάστασης του πατέρα

- Για να προσδώσει μεγαλύτερη έμφαση στο δράμα που ζουν οι οικογένειες των αγνοουμένων, να επιτείνει τη δραματικότητα μιας από τις τραγικές πτυχές του κυπριακού δράματος, όπως είναι αυτή των αγνοουμένων, και να δείξει με πιο έντονο τρόπο ότι η ζωή χιλιάδων ανθρώπων που έχασαν αγαπημένα τους πρόσωπα, είτε αυτά είναι νεκρά είτε αγνοούμενα, έχει σημαδευτεί ανεξίτηλα. Μέσα από το υπερβατικό - εξωλογικό στοιχείο η συγκίνηση που μεταδίδεται είναι πιο έντονη και η φρίκη που προκάλεσε η βάρβαρη τουρκική εισβολή στην Κύπρο γίνεται πιο ορατή.
- Για να δείξει ότι οι αγνοούμενοι είναι ζωντανοί στις συνειδήσεις των δικών τους και «παρίστανται» σε όλα τα σημαντικά γεγονότα της ζωής τους όπως είναι ο γάμος. Η έξω από τα φυσικά και ανθρώπινα πλαίσια νοερή επικοινωνία των συγγενών των αγνοουμένων με τους δικούς της αποδίδεται πολύ πιο έντονα με τη χρήση του εξωλογικού στοιχείου.
- Για να τονίσει την αναγκαιότητα της παρουσίας του πατέρα σε μια ιδιαίτερα σημαντική στιγμή στη ζωή της κόρης του, τη στιγμή του γάμου.

Ειρωνικές αντιθέσεις του ποιήματος

- Στο ποίημα είναι διάχυτη η ειρωνεία και η πικρία. Προβάλλεται συνεχώς η αντίθεση ανάμεσα στο ευτυχές γεγονός του γάμου και στην τραγική τύχη του πατέρα και το τραγικό γεγονός της εισβολής της Κύπρου.
- Το επίρρημα «ευτυχώς» με το οποίο αναγγέλλεται ο γάμος έρχεται σε ειρωνική αντίθεση με την κατάσταση της νύφης «περιουσία υπό κατοχήν, αγνοούμενος πατέρας».
- Ο πατέρας είναι παρών στο γάμο, αλλά περνά απαρατήρητος. Τονίζεται η ειρωνική διάσταση ανάμεσα στη ζωή που συνεχίζεται και στα τραγικά γεγονότα της ιστορίας.
- Ο πατέρας είναι παρών στο γάμο και συμμετέχει πολύ συναισθηματικά, αλλά περνά απαρατήρητος και μάλιστα θεωρείται και «ηλίθιος» του χωριού. Αυτό αποτελεί μια τραγική αντίφαση.
- Εντονότερη γίνεται η διάσταση όταν οι καλεσμένοι και ο πατέρας ακολουθούν αντίθετες κατευθύνσεις και οι καλεσμένοι θα εξακολουθήσουν να αγνοούν το γεγονός ότι ο πατέρας είναι νεκρός.

Οι ειρωνικές αντιθέσεις εκφράζουν τα ανάμεικτα συναισθήματα της πικρίας για τη λησμονιά της κυπριακής τραγωδίας και της απουσίας του αγνοούμενου. Επίσης διαφαίνεται η ειρωνική αποστασιοποίηση από τα γεγονότα του παρόντος και η συναισθηματική φόρτιση για τα γεγονότα του παρελθόντος.

Συναισθήματα

Το ποίημα αποτελεί μια **πολιτική διαμαρτυρία** για το δράμα και την **αδικία** της **Τουρκικής εισβολής του 1974** στην Κύπρο. Εξαιτίας της πολλοί άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, χιλιάδες έγιναν πρόσφυγες, για πάνω από χίλιους αγνοείται η τύχη, ενώ η μισή, σχεδόν, Κύπρος βρίσκεται υπό κατοχή. Στο ποίημα είναι διάχυτη η **πικρία για τη λήθη** που έρχεται με την πάροδο των χρόνων και επισκιάζει το τραγικό γεγονός. Φαίνεται επίσης ότι η απουσία των αγνοουμένων έχει επηρεάσει τις οποιοσδήποτε εκδηλώσεις της ζωής των συγγενών τους.

Λέει ο ίδιος ο ποιητής: «**Από το πραξικόπημα και την εισβολή ο χρόνος έχει αλλάξει, άλλαξε και ο άνθρωπος που κατοικεί στον τόπο τούτο και μαζί του η φύση της ματιάς του. Υπάρχει μια καινούρια αντίληψη του κόσμου, κι αλίμονο σ' εκείνον που δεν το παίρνει μυρουδιά. Η Κύπρος αυτή τη στιγμή είναι ένας απέραντος τόπος τραγωδίας... Η τέχνη διεκδικεί τον πολιτικό της ρόλο... Είναι η στιγμή της αυτογνωσίας τόσο του ποιητή όσο και του τόπου του. Η πατρίδα μας είναι το σώμα μας, απάνου μας φέρνουμε τα στίγματα των πληγών της**».

Στίχοι του ποιητή

Ο ποιητής εκφράζει έμμεσα τον **πόνο** και την **πίκρα** του για τις συνέπειες της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο (νεκροί, αγνοούμενοι, πρόσφυγες) και **προβάλλει την πολιτική του διαμαρτυρία** για το γεγονός αυτό. Έμφαση θέλει να δώσει στο δράμα που ζουν οι συγγενείς των αγνοουμένων οι οποίοι ζουν μέσα στην αβεβαιότητα για το αν ζουν ή πέθαναν και να προβάλλει τον πόνο που προκαλεί η απουσία των αγαπημένων τους στα διάφορα γεγονότα της ζωής τους. **Έμμεσα στέλλει επίσης το μήνυμα ότι τίποτε δεν πρέπει να ξεχαστεί, ούτε οι νεκροί, ούτε οι αγνοούμενοι, ούτε η κατεχόμενη γη μας.**

Κεντρική Ιδέα

Ο **θάνατος και η τραγική απουσία αντιπαλεύουν με τη ζωή**. Είναι τόσο η λαχτάρα του πεθαμένου πατέρα να βρίσκεται κοντά στην κόρη του σε μια τόσο καθοριστική για τη ζωή της στιγμή, όπως είναι ο γάμος της, που τελικά, με τη νεκρανάστασή του, το πετυχαίνει. **Η πατρική αγάπη νικά έστω και προσωρινά το θάνατο. Η απανθρωπιά, επίσης, του πολέμου έρχεται σε αντίθεση με τη γεμάτη αγάπη, στοργή και τρυφερότητα παρούσα του πατέρα.**

Τεχνική του ποιήματος

- Το ποίημα έχει **αφηγηματικό χαρακτήρα**, με **δέση** (οικονομική και κοινωνική κατάσταση της κόρης), **κορύφωση** (γάμος, προσέλευση σ' αυτόν του νεκρού πατέρα), **λύση** (τέλος του μυστηρίου και επιστροφή του πατέρα, εκπλήρωση του χρέους του, μνήμη). Στους πρώτους στίχους δίνεται η εντύπωση πως τον ποιητή απασχολεί η ιστορία της κόρης, και απλώς κάνει μια αναφορά στον πατέρα στον δεύτερο στίχο. Κατόπιν όμως η κόρη περνά σε δεύτερο πλάνο και το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στον πατέρα, πάντα με έναυσμα το γάμο. Αυτό συμβάλλει στη **σταδιακή κλιμάκωση της πλοκής**.

- Ο ποιητής / αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, αφού δε συμμετέχει στην ιστορία που διηγείται, αλλά παρατηρεί και σχολιάζει τα γεγονότα της δράσης έμμεσα.
- Χρήση σκληρών λέξεων ανάλογων με τη σκληρότητα του θέματος που κρύβεται πίσω από το χαρμόσυνο γεγονός του γάμου (ξεσκισμένο δάκρυ).
- Δραματικότητα στην αφήγηση.
- Πικρή ειρωνική διάθεση (ευτυχώς).
- Χρήση έντονων εικόνων π.χ η αιφνίδια εμφάνιση του πατέρα στο γάμο.
- Τα γεγονότα του γάμου περιγράφονται **ρεαλιστικά**: χρησιμοποιούνται κυρίως **ρήματα** και **ουσιαστικά**, καθώς και **αφηγηματικός ενεστώτας** που θυμίζει δημοσιογραφικές περιγραφές («τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα / παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν, ο καθένας στο αυτοκίνητο του και χάνονται»)
- **Αντίθεση** π.χ. η στάση των καλεσμένων (τυπική παρουσία χωρίς συναισθηματική συμμετοχή, βιαστική και αδιάφορη αποχώρηση) σε αντίθεση με τη συγκίνηση που νιώθει ο πατέρας και την αργή και γεμάτη συναισθήματα αποχώρησή του).
- **Προσωποποίηση** π.χ ξεσκισμένο και φτωχό δάκρυ.

Ψεύσσα - ύφος

- Γλώσσα απλή δημοτική - χρήση **εκφράσεων του καθημερινού λόγου** (θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί), λόγος καθημερινός προφορικός.
- Ύφος απλό, χωρίς πολλά εκφραστικά μέσα
- Στερεότυπες εκφράσεις για να σχολιάσει **ειρωνικά** τα γεγονότα («θα παντρευόταν ευτυχώς» «ένα καλό παιδί» «να χαίρεστε τα στέφανα») και να δημιουργήσει αντίθεση με την τραγική μορφή του πατέρα.
- Γρήγορος ρυθμός, ενώ οι κινήσεις των καλεσμένων περιγράφονται **λιτά** και **κοφτά**.
- Η δράση και η μορφή του πατέρα περιγράφονται **πιο ποιητικά με συναισθηματική φόρτιση**. Χρησιμοποιούνται **επίθετα** «στοργικός», «σκυφτός» και μεταφορά «ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ».

Για όσους ενδιαφέρονται για κάτι ακόμα...

Ιστορικό πλαίσιο: Τα γεγονότα που προηγήθηκαν της τουρκικής εισβολής

Στις 15 Ιουλίου 1974 εκδηλώθηκε στη Λευκωσία το εγκληματικό πραξικόπημα της χούντας της Αθήνας και των εκεί συνεργατών της κατά του Κύπριου Εθνάρχη Μακαρίου. Ο δικτάτορας Ιωαννίδης δεν στόχευε βέβαια στην ένωση, αλλά στην επέκταση της δικτατορίας στην Κύπρο.

Ο Ιωαννίδης θέλησε να δημιουργήσει την εντύπωση, πως το πραξικόπημα ήταν «εσωτερική υπόθεση» της Κύπρου. Και για την ελληνική και για τη διεθνή κοινή γνώμη δεν υπήρξε ωστόσο από την αρχή η παραμικρή αμφιβολία, ότι η παρανοϊκή ενέργεια ετοιμάστηκε και εκτελέστηκε από Ελλαδίτες αξιωματικούς, οι οποίοι χρησιμοποίησαν ως όργανο την Εθνική Φρουρά.

Ο Κύπριος Εθνάρχης κατόρθωσε να διαφύγει. Από την Πάφο κάλεσε τον λαό ν' αντισταθεί. Από τη βρετανική βάση του Ακρωτηρίου πήγε πρώτα στη Μάλτα και μετά στο Λονδίνο. Λίγο αργότερα έφτασε στη Νέα Υόρκη. Στις 18 Ιουλίου 1974 μίλησε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Καυτηρίασε την πολιτική της «χούντας των στρατηγών» της Αθήνας υπογραμμίζοντας πως όσα συνέβησαν στη Μεγαλόνησο δεν αποτελούσαν επανάσταση, αλλά εισβολή στο κυρίαρχο και ανεξάρτητο κυπριακό κράτος.

Η τουρκική εισβολή

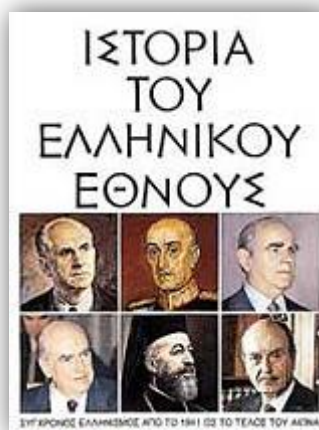
Το πραξικόπημα της χούντας της Αθήνας κατά του Μακαρίου έδωσε στην Τουρκία το ευπρόσδεκτο πρόσχημα – εφαρμόζοντας παλιά της σχέδια – να εισβάλει στην Κύπρο. **Η στρατιωτική επιχείρηση της Άγκυρας έγινε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη (20-22 Ιουλίου 1974)** δημιουργήθηκε στον βορρά ένα τουρκικό προγεφύρωμα, το οποίο διευρύνθηκε από την Άγκυρα παράνομα και μετά τη σύναψη συμφωνίας ανακωχής στις 22 Ιουλίου 1974.

Στη δεύτερη φάση (14-16 Αυγούστου 1974) ολοκληρώθηκε το τουρκικό σχέδιο, το οποίο πέρασε στην ιστορία με το όνομα «Ατίλας». Ο στρατός εισβολής είχε στην κατοχή του σχεδόν 37% του κυπριακού εδάφους και δη το από οικονομική άποψη σημαντικότερο τμήμα της μεγαλονήσου. Για να δικαιολογήσει την εισβολή της, την οποία χαρακτήριζε κυνικά «ειρηνευτική επιχείρηση», η Άγκυρα επικαλέστηκε τη συνθήκη εγγύησης του 1960.

Πρέπει να υπομνησθεί εδώ η διευκρίνιση του Νομικού Τμήματος της Γενικής Γραμματείας του ΟΗΕ ότι από τη συνθήκη εγγύησης **δεν** απέρρεε και δικαίωμα μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης.

Η Άγκυρα πραγματοποίησε το μακροχρόνιο σχέδιο της **de facto** διαίρεσης της Μεγαλονήσου. Περίπου 200.000 Ελληνοκύπριοι έχασαν τις πατρογονικές εστίες τους. Οι αγνοούμενοι (1.619 Ελληνοκύπριοι) κι οι εγκλωβισμένοι (αρχικά περίπου 20.000) υπογράμμιζαν την έκταση της κυπριακής τραγωδίας. Η Άγκυρα κι η τουρκοκυπριακή ηγεσία άρχισαν να μεταβάλλουν τον δημογραφικό χαρακτήρα του νησιού με συστηματικό εποικισμό από την Τουρκία.

*Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την
Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, της Εκδοτικής Αθηνών,
τόμος ΙΣΤ, σελίδες 479-483*

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Το ποίημα παρουσιάζει ένα χαρούμενο περιστατικό, ένα γάμο. Στο βάθος όμως διακρίνεται το κυπριακό δράμα. Να επισημάνετε τις σχετικές εκφράσεις στο ποίημα.

Το κυπριακό δράμα διακρίνεται μέσα από τους εξής στίχους:

- «είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν»: πολλοί άνθρωποι έχασαν μετά την τουρκική εισβολή, την περιουσία τους που βρίσκεται στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου από τους Τούρκους.
- «και τον πατέρα της στα βάθνη της Ανατολής»: Πολλοί Κύπριοι, όπως και ο πατέρας της κοπέλας, μεταφέρθηκαν από τους Τούρκους στα βάθνη της Ανατολής και έκτοτε θεωρούνται αγνοούμενοι.
- «...πάει κι αυτός στην Πράσινη Γραμμή...»: Ο στίχος αυτός μας πληροφορεί για την ύπαρξη της Πράσινης Γραμμής, της ζώνης που χωρίζει τα κατεχόμενα από τα μη κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου από τους Τούρκους.
- «παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα»: Ο πατέρας της κοπέλας, όπως και πολλοί άλλοι, θεωρείται αγνοούμενος, ενώ στην πραγματικότητα έχει εκτελεστεί από τους Τούρκους.

2. Να συγκρίνετε το δεύτερο με τον τελευταίο στίχο. Τι θέλει να δείξει με την αντίφαση αυτή ο ποιητής;

Ο δεύτερος στίχος παρουσιάζει τον πατέρα της κοπέλας ως αγνοούμενο, ο τελευταίος στίχος τον παρουσιάζει νεκρό. Η αντίφαση αυτή τονίζει το δράμα των οικογενειών των αγνοουμένων της Κύπρου. Οι συγγενείς τους δεν ξέρουν τι απέγιναν οι άνθρωποί τους οι οποίοι αιχμαλωτίστηκαν από τους Τούρκους και τα ίχνη τους χάθηκαν μετά την τουρκική εισβολή. Μέσα τους υπάρχει πάντα η ελπίδα ότι θα τους ξαναβρούν και ότι εκείνοι είναι ζωντανοί. Αρνούνται λοιπόν να παραδεχτούν μια πολύ πιθανή πραγματικότητα, την οποία, επιπλέον, είναι δύσκολό να εξακριβώσουν. Ότι, δηλαδή, οι αγαπημένοι τους δεν είναι αγνοούμενοι αλλά νεκροί. Επιπλέον, η αντίφαση αυτή επιτρέπει στον ποιητή να εμφανίσει τον «αγνοούμενο» πατέρα στο γάμο της κόρης του και μόλις στον τελευταίο στίχο να αποκαλύψει ότι είναι νεκρός, προξενώντας έτσι την έκπληξη του αναγνώστη και κορυφώνοντας τη συγκίνηση.

3. Τι θέλει να δείξει ο ποιητής με την παρουσία του πατέρα και γιατί καταφεύγει στο εξωλογικό στοιχείο;

Η παρουσία του πατέρα στο γάμο της κόρης του δείχνει, κατ' αρχάς, τα σημάδια που άφησε η τραγωδία των αγνοουμένων στη μνήμη και στην ψυχή των οικογενειών τους. Ειδικότερα, με το εξωλογικό στοιχείο (την εμφάνιση του νεκρού στο γάμο) ο ποιητής θέλει να δείξει ότι, παρ' ότι η ζωή συνεχίζεται επιφανειακά με τους ίδιους ρυθμούς, γεγονότα και χαρές, η κοινωνία και οι άνθρωποι της Κύπρου είναι ανεξίτηλα σημαδεμένοι από την τραγωδία της εισβολής και την απώλεια των αγαπημένων προσώπων τους. Υπάρχει λοιπόν μια νοερή / συναισθηματική επικοινωνία ανάμεσα στους ζωντανούς της Κύπρου και στους νεκρούς τους. Ο πόνος της απώλειας μυθοποιείται με το εξωλογικό στοιχείο, που θυμίζει το δημοτικό τραγούδι, «**Του νεκρού αδελφού**». Επιπλέον, ο ποιητής τονίζει το ηθικό χρέος της μνήμης απέναντι στους νεκρούς και εκφράζει τον προσωπικό του πόνο για το δράμα της Κύπρου ενώ, τέλος, τονίζει την αναγκαιότητα της παρουσίας του πατέρα σε μια σημαντική και πολύ καθοριστική στιγμή της ζωής της κόρης, τη στιγμή του γάμου.

